

ČESKOSLOVENSKÁ ARMÁDA PŘIPRAVUJE NOVÉ ZÁKLADNÍ ŘÁDY OZBROJENÝCH SIL ČSFR

Impulesem pro zpracování nových základních řádů ozbrojených sil ČSFR byl rozkaz ministra obrany ČSFR č. 3 ze 4. ledna 1990, který vycházel ze změny ústavního zákona č. 100/1960 Sb. a ukládal připravovat novelizaci základních řádů v návaznosti na nově přijímané zákony ČSFR. Ke konkrétnímu zabezpečení úkolu vydal náčelník GŠ ČSA – NMO ČSFR nařízení č. 7, ve kterém k jejich tvorbě ustanovil komisi složenou z příslušníků FMO, zástupců vojsk Pohraniční stráže, vojsk ministerstva vnitra, vedení Svazu vojáků z povolání, Svazu vojenské mládeže a Federálního odborového svazu pracovníků ČSA.

Komise do poloviny srpna 1990, tedy ve velmi krátké době, úkol splnila a návrhy základních řádů ozbrojených sil (OS) ČSFR předložila vedení ČSA k posouzení.

Při jejich tvorbě bylo sledováno, aby navazovaly na tradice naší armády a svým obsahem zajistily demokratická práva, respektování zásad humanismu a sociální jistoty vojáků v činné službě. Návrhy vycházejí z mezinárodních úmluv, novelizace branného zákona a dalších zákonů přijatých Federálním shromážděním ČSFR. Vytvářejí podmínky k zabezpečení přísného velení, pro upevňování vojenské kázně a náročného výcviku, intenzivní výchovy i pro hospodárné využívání svěřených prostředků.

Budoucí řády se opírají o pozitivní zkušenosti z dosavadní vojenské praxe a vycházejí i z některých ustanovení vojenských služebních řádů vydávaných před rokem 1939 a v poválečném období (A-I-1, A-I-2), aplikovaných na současné podmínky. Využity byly návrhy a připomínky jednotlivců a kolektivů, včetně sdružení pracujících v ČSA, představitelů Sdružení vojenská obroda a poznatky Vojenského ústavu sociálních výzkumů. Přihlíženo bylo i ke zkušenostem z uplatňování řádů v jiných armádách.

Plně byla zapracována opatření k demokratizaci a humanizaci služby v Čs. armádě stanovená RMO ČSFR č. 27/1990. Využity byly cenné připomínky a návrhy ze společných jednání zpracovatelů s konzultační skupinou slo-

ženou z vybraných příslušníků svazků, útvarů a jednotek Čs. armády, která v době od 21. do 29. května 1990 návrhy řádů studovala a připomínkovala.

Návrh základních řádů ozbrojených sil ČSFR projednalo 8. zasedání kolegia MO ČSFR dne 17. srpna 1990. Předložené návrhy měly některé formální i obsahové nedostatky. Proto bylo uloženo návrhy základních řádů OS ČSFR na základě připomínek z jednání kolegia do 31. ledna 1991 dopracovat a předložit je po projednání se členy kolegia ministru obrany ČSFR společně s návrhem dopisu prezidentu ČSFR k jejich schválení.

Kromě toho bylo uloženo ZMO/VK do 31. prosince 1991 ke zvýšení právního vědomí vojáků připravit metodickou pomůcku, která by populárním způsobem shrnovala všechna práva, ale i povinnosti vojáků, podložené zákony.

K upevnění velení, organizovanosti a vojenské kázně i k zabezpečení dalšího rozvoje demokratizačního procesu v Československé armádě je navrhováno ještě před schválením nové Ústavy ČSFR zavést základní řády jako prozatímní. Předpokladem k tomu ale je novelizace zákona č. 309/1990 Sb. (Branný zákon) a č. 122/1978 Sb. (zákon o některých služebních poměrech vojáků), které jsou připravovány k projednání ve Federálním shromáždění ČSFR v blízké době. Nestane-li se tak, nebude možné řády dát do používání ve stanoveném termínu. Nové řády chceme zavést, pokud se vše podaří, od 1. dubna 1991 v celé Československé armádě. Ověřit je v činnosti vojsk a po schválení Ústavy ČSFR dopracovat do konečné podoby s využitím těchto poznatků.

Je předpoklad, že v období zavádění základních řádů do činnosti vojsk bude zabezpečeno v armádních sdělovacích prostředcích objasnění smyslu jejich vydání a široký výklad, zejména nových ustanovení. K prohloubení informovanosti občanů počítáme s rozvinutím publicity i v civilních hromadných sdělovacích prostředcích.

Do počátku dubna 1991 je vytvořen časový prostor, i když omezený, k zabezpečení přípravy velitelského sboru a vojáků základní služby a k přípravě dalších opatření na jejich důsledné uplatňování ve vojenské praxi.

Na závěr výcvikového roku 1990–1991 budou vyhodnoceny na všech stupních první zkušenosti z uplatňování prozatímních základních řádů v činnosti vojsk.

Novelizovány budou tři základní řády, a to **Řád vnitřní služby** (Zákl-Ř-1), **Řád posádkové a strážní služby** (Zákl-Ř-2) a **Kázeňský řád OS ČSFR** (Zákl-Ř-3). Jejich uvádění do života ozbrojených sil je třeba chápat jako významné politicko-právní opatření, které upraví způsob života ve vojenských součástech i každodenní činnost všech vojáků při plnění jejich vojenských povinností.

Organizovanost, přísná centralizace řízení, vojenská kázeň, zásada nedílné velitelské pravomoci, plnění a zachování zákonů, vojenských předpisů a rozkazů – to všechno jsou zásady, bez nichž se vojenská organizace při prohlubování demokratizace a humanizace služby nemůže obejít. Zá-

kladní řády jsou důležitým prostředkem organizace života vojsk a výchovy vojáků k plnění úkolů bojové přípravy, bojové a mobilizační pohotovosti a připravenosti k odražení každého protivníka. Jejich významná úloha spočívá v tom, že jsou závažnou směrnicí pro činnost a organizaci vojsk.

Základní řády ozbrojených sil ČSFR obsahují závazná pravidla chování příslušníků ozbrojených sil, vyhlášená rozkazem prezidenta ČSFR.

V návrhu Řádu vnitřní služby, koncipovaném do deseti hlav a zredukované přílohové části, jsou zařazeny nové statě pojednávající o poměru vojáka k vlasti, o základních právech a svobodách vojáků, včetně práva petičního, o úkolech vojáka v boji, o spolupráci se sdruženími, o ochraně životního prostředí, bezpečnosti a ochraně zdraví i některé další. Do přílohové části byly zařazeny jako nové přílohy Kronika útvaru a Válečný deník.

V novelizovaných částech jsou charakterizovány ozbrojené síly České a Slovenské Federativní Republiky a jednoznačně je vymezena působnost Řádu vnitřní služby. Všeobecná ustanovení upřesňují, že symbolem vojenské cti, statečnosti a slávy útvaru je vojenský prapor. Vojáci přísahají na vojenský prapor nebo na státní vlajku. Jsou vymezena základní práva a svobody vojáků vycházející z Ústavy ČSFR, zejména právo na ochranu zdraví, léčebnou péči a náboženské vyznání. Jako protiváha práv a svobod jsou jednoznačně vymezeny základní povinnosti vojáků.

V části o vzájemných vztazích mezi vojáky jsou uvedeny požadavky na velitele a jeho vlastnosti. Je objasněna nedílná velitelská pravomoc, iniciativa velitele a jeho odpovědnost. Všeobecné povinnosti velitelů a jiných přímých nadřízených jsou stanoveny podle moderních zásad řízení. Vedle vymezení odpovědnosti jsou učleněny do oblasti rozhodovací, řídicí, metodické, poradní a kontrolní. Zde byla zařazena také stať stížnosti, oznámení a podněty, která již není řešena v Kázeňském řádu a ustanovení byla doplněna konkrétními petičního zákona.

Nadřízeným se ukládá vytvářet prostor pro demokratické vyjádření názoru podřízeného, dovedně uplatňovat principy kritiky a sebekritiky, uvědomování a přesvědčování.

Celá část je koncipována tak, aby byly zabezpečeny podmínky a záruky k zamezení nevhodného jednání s podřízenými a snižování jejich důstojnosti.

Povinnosti jednotlivých funkcionářů od velitele útvaru po vojína tak, jak jsou uváděny v dosavadním Řádu vnitřní služby, byly vypuštěny. Uvažuje se o následném vydání předpisu, ve kterém by byly rozpracovány povinnosti funkcionářů na stupni útvar a níže (až do velitele družstva, osádky, obsluhy) a doplněny i o ty povinnosti, které často vojáci z povolání vykonávají při své tabulkové funkci.

Podobně je rozpracováno vydávání rozkazů a povinnost všestranně zabezpečit jejich provádění, včetně kontroly splnění. V jednání nadřízeného s podřízeným jsou akceptovány zásady jednání, zejména spravedlivost, důslednost,

rozháznost, vysoká odbornost, osobní příkladnost a nadstranickost. Značná pozornost je věnována otázkám vojenské zdvořilosti a chování vojáků.

V části spolupráce se sdruženími a odborovými organizacemi je velitelům uložena povinnost vytvářet podmínky pro jejich činnost a projednávat s nimi ta rozhodnutí, která se jich zásadním způsobem dotýkají.

Realizace demokratizačních prvků je zabezpečena ustanovením ve statických o rozdělení času a denního řádu. Ne všechny byly zcela sladěny se zájmy a připomínkami, především zástupců Svazu vojenské mládeže. Jedná se o délku celodenního zaměstnání, o zrušení či zachování ranního cvičení, o požadavky na vycházky a volno k opuštění posádky, povolení nošení civilního oděvu na vycházky všemi poddůstojníky a mužstvem a povolení prodeje a konzumace alkoholických nápojů (10⁰ piva) v kasárnách. Oprávněnost těchto požadavků bude i nadále posuzována.

Účelně byla zestručněna a konkretizována problematika vnitřní směny a zvláštnosti vnitřní služby při ubytování vojsk ve VVP.

Upraveno je ukládání a výdej ručních zbraní a střeliva u jednotek. Z oblasti vyzbrojování a technického zabezpečení byla vypuštěna zastaralá a přežitá ustanovení v péči o výzbroj a ostatní techniku.

Zpřesněn je způsob ubytování jednotlivých kategorií vojáků. V ložnicích mužstva se zvyšuje objemový prostor a plocha na jednoho ubytovaného.

Konkrétněji jsou řešeny zásady materiálního a zdravotnického zabezpečení, péče o vojáka a jeho zabezpečení službami. Nově se stanovují povinnosti velitelů v obecné péči o zdraví vyplývající ze zákona č. 20/1966 Sb., včetně vytváření podmínek pro zdravotnické zabezpečení.

Vypuštěno bylo ubytování vojsk v obcích – bude zařazeno do Bojového řádu; ustanovení o požární ochraně – bude zařazeno do samostatného předpisu komplexně řešícího požární ochranu a vzory nápisů v objektech – bude zařazeno do předpisu stavební a ubytovací služby.

Návrh Řádu u posádkové a strážní služby je členěn do tří samostatných částí a sníženého počtu příloh.

V první části, která obsahuje ustanovení k organizaci posádkové služby, se oproti současné normě diferencují posádková velitelství a upravují se zásady jejich zřizování. Stanovuje se složení a působnost posádkové dozorcí služby, způsob vydávání hesel určených ke sladění činnosti stráží a jednotek plnicích zvláštní úkoly na teritoriu posádky. Ustanovení této části zpřesňují opatření obrany a ochrany v posádce, řeší práva a pravomoc orgánů posádkové, strážní a ochranné služby při zadržování osob.

Ve druhé části jsou upravena opatření k organizaci, řízení a výkonu služby při ochraně vojenského majetku. Jsou stanovena diferencovaně podle důležitosti objektů a podle podmínek, v nichž se ochrana majetku provádí. Tomu odpovídá i nově upravená pravomoc velitelů posádek a útvarů.

Podrobně jsou rozpracována ustanovení o strážní a ochranné službě, zvláštnosti při střezení se služebními psy a technickými prostředky. Nově

je koncipováno střežení letišť, objektů PVO, železničního vojska, ostraha u samostatných odloučených jednotek, včetně střežení osob umístěných ve věznicích.

Ustanovení o pravidlech výkonu služby příslušníky stráže bylo rozšířeno o práva a povinnosti eskorty. Nově byly upraveny zásady použití zbraní strážemi, vojenskými hlídkami, eskortou a ochrannou službou.

Vzhledem k nezbytnosti snižovat počty osob v celodenních směnách byla rozpracována pravidla pro střežení méně důležitých objektů ochrannou službou.

Ve třetí části řešící organizování vojenských přehlídek a účast vojsk na slavnostních a pietních aktech bylo reagováno na skutečnosti vyplývající z novelizace branného zákona a ze současné státní politiky.

Návrh Kázeňského řádu je členěn do 7 hlav, tří příloh a dvou tabulek. Jeho zpracování rozhodujícím způsobem ovlivnila novela přestupkového zákona, který byl schválen Českou národní radou. Novela zákona v § 10 zakotvuje exempci určitého okruhu osob, mimo jiné též osob podléhajících vojenské kázeňské pravomoci s tím, že jednání uvedených osob naplňující skutkovou podstatu přestupku bude projednáno podle zvláštních předpisů. Touto právní normou je zákon č. 122/1978 Sb., o některých služebních poměrech vojáků. Kázeňský řád je jeho prováděcí normou. Je předpoklad, že novelizaci přestupkového zákona schválí také Slovenská národní rada.

Návrh řádu zavádí dva druhy provinění – kázeňský přestupek a přestupek, přičemž o kázeňském přestupku se rozhoduje podle Kázeňského řádu v plné míře a o přestupku v míře omezené v souladu s přestupkovým zákonem.

Z hlediska věcného obsahu jednotlivých hlav je v navrhovaném řádu zapracována řada nových úprav. Oproti současné normě je např. vypuštěna úprava použití zbraně. Vypuštěny jsou kázeňské odměny pro vojáky v základní službě, které se neosvědčily. Při jejich udělování je výrazně posílena pravomoc nižších velitelů, především velitelů rot. V rámci prohloubení demokratizace se zavádí sjednocení druhů odměn pro praporčíky, důstojníky a generály.

V rámci humanizace se snižuje celková výměra trestu vězení pro mužstvo a vypouští se tento druh trestu zcela u poddůstojníků. Trest vězení po službě je nahrazen trestem zostřeného nepovolení vycházek. Jako efektivní trest pro posílení pravomoci nižších velitelů se zavádí trest nepovolení vycházek na 21, resp. 14 dnů. U poddůstojníků zařazených na funkci praporčíků a důstojníků se zavádí peněžitý trest s cílem posílit jejich odpovědnost při plnění služebních povinností. V rámci demokratizace dochází ke sjednocení kázeňských trestů udělovaných praporčíkům, důstojníkům a generálům. Nejvýznamnější změnou tohoto pohledu je zavedení peněžitě sankce – snížení služebního příjmu až o 10 %, nejdéle po dobu tří měsíců.

Pokud jde o práva velitelů při ukládání kázeňských trestů, navržená úprava poskytuje plnou kázeňskou pravomoc vždy přímému nadřízenému počínaje velitelem útvaru.

Podrobnou úpravu obsahuje řízení o kázeňském přestupku s reálnými procesními zárukami pro provinilé osoby. Návrh zavádí jako odvolací instanci pro přezkum všech závažnějších kázeňských přestupků, resp. kázeňských trestů kolektivní orgán – kázeňskou komisí s garancí odborné úrovně, podílu veřejnosti, ale i prvku nedílné velitelské pravomoci.

Část řízení o přestupcích realizuje ustanovení § 10 novely zákona o přestupcích České národní rady. Jednání, která mají charakter přestupku dle přestupkového zákona by v ozbrojených silách projednávali velitelé útvarů, tj. vyšší velitelé s odchylkami uvedenými v této hlavě.

Evidence kázeňských odměn, kázeňských trestů a trestů za přestupky upravuje otázky jejich evidence.

Konkrétněji a nově jsou formulována přechodná a závěrečná ustanovení, kde je mimo jiné upravena kázeňská pravomoc civilních osob na velitelských funkcích, dále problém amnestie (individuální milosti) prezidenta republiky v otázce přestupků (kázeňských přestupků) a otázky týkající se resortu FMV.

Návrh vypouští řadu pasáží, které se neosvědčily nebo jsou nadbytečné, protože dublují jiné služební předpisy.

Závěrem chci konstatovat, že návrh základních řádů je stále v procesu dopracování a prochází změnami. Proto v mém objasnění může dojít k některým nepřesnostem. Úpravy návrhů základních řádů v jejich prozatímní podobě budou ukončeny až podpisem prezidenta republiky.

